

s Jovanom Hadžićem ne bi bilo njegovog dela *Šteta je ostariti*, itd. Mađarski istoričari književnosti, uostalom, i ne poriču ovakve uticaje na Jokajia, a Frid je pokušao da utvrdi njihov stvarni obim i značaj.

Ištvan Frid je svojom knjigom pokušao da ukaže na to da je naša narodna književnost, u periodu koji razmatra, na aktivan način prisutna u mađarskoj književnosti, i čini se da je, imajući u vidu sve do sada rečeno, u tome u potpunosti uspeo. Ne radi se ovde, naravno, o preterivanjima i nasilnom traženju uticaja, kako se nekome može učiniti, ovde je samo objektivno iznesen nesumnjiv uticaj naše književnosti na mađarsku, o čemu smo mi, manje—više sopsstvenom krivicom, ipak malo znali. Naša narodna književnost je, afirmišući nove pesničke vrste, tematski i stilski obogatila repertoar mađarske književnosti, i to se, zahvaljujući ovoj znalacki pisanoj knjizi, sada vidi jasnije nego ikada. Za svakoga ko se bavi komparativnim istraživanjima narodne književnosti, ili jugoslovensko-mađarskim književnim vezama, ova knjiga je nezaobilazna, jer je njen autor napisao dragocenu sintezu o recepciji naše narodne književnosti kod Mađara, bez čega se ni kasniji periodi književne i kulturne uzajamnosti ne mogu shvatiti kako treba.

BELESKE:

¹ Hadrovics László: *Délszláv filológiai a felszabadulás óta.* — Filológiai Közöny, XVI, 1970, 270—274.

² Szomszédsg és közösség. — Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 550. (Urednik Stojan D. Vujičić).

³ *Helikon.* Világirodalmi Figyelő. XXV, 4/1979.

⁴ *Studia Slavica.* XXV, 1979, sv. 1—4.

⁵ Nyomárkay István: *Az idegen (nemzetközi) szavak alaktani és mondattani beilleszkedése a szerbhorvat nyelvbe.* — Budapest, MTA, Kandidátusi disszertáció, 1979. (Rukopis).

⁶ Milosević Péter: *Vasko Popa és a mai szerb költészet.* — Budapest, Bölcsészdoktori disszertáció, 1979. (Rukopis).

⁷ *Egy elfelejtett kultúráközvetítő (Hoblik Marton, 1791—1845).* — N. Sad, HITK, III, 1971, br. 5—6, 63—69.

⁸ *Romantika, szerb népköltészet, magyar irodalom.* — N. Sad, HITK, VII, br. 25, 77—84.

⁹ *Széchenyi és szerb-magyar kaocsolatok a romantika korában.* — FK, 1967, 388—393.

¹⁰ *Vitkovics Mihály jelentőségéhez.* — FK, XIX, br. 3—4, 1973, 423—432.

¹¹ *Ka Dositejevim tragovima u Mađarskoj.* — Zbornik MS za književnost i jezik, XXVII, 2/1979, 349—353.

¹² *Székács József és a szerb népköltészet.* — Szomszédsg és közösség, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 259—284.

¹³ *A szerb-magyar irodalmi kaocsolatok jellegéhez a felvilágosodás korában.* — N. Sad, HITK, IX, br. 33, 1977, 53—65.

¹⁴ *Jezik in slovnstvo, Ljubljana, XXV, br. 4—5, 1979/80, 137—140.*

¹⁵ *Cerny Gyuró.* Irta Balog István, Pesten 1812. (Rukopis. Magyar Országos Levéltár, Sig.: C. 60. Dep. Rev. Librorum 1812. fons. 2. pos. 24., 20. 750.)

Stipe Šuvar: »Politika i kultura«, »Vuk Karadžić«, Beograd 1980.

Piše: Dragan Koković

Šuvarova knjiga »Politika i kultura« predstavlja, po rečima autora, »zbir angažiranih rasprava« o nekoliko tema: »dokidanje klasnih podela u kulturi, kulturni život kao kreativna svakidašnjica, obračun sa svetom starih ideja, borba za nove ideje, a ne administrativno uplitanje u stvari kulture i konzervativizam onog dijela inteligencije koja nije u radničkom pokretu, 'prisvajanje' kulture od strane udruženih proizvođača«. (Str. 6.)

Već godinama Šuvar piše angažovane tekstove, a centralno pitanje koje se postavlja u tim radovima je: kako kulturu učiniti načinom života ljudi? Takva odredba kulture je »najbolja i najdublja«, jer ovako shvaćena kultura nije nešto nezavisno od rada, ljudskih potreba, od egzistencije čoveka. Kulture »mora biti tamo gdje čovek svaki dan živi, radi i diše«. »Sav ljudski prostor mora biti kulturni prostor, njegova svakidašnjica kulturna. A građansko društvo je od kulture proizvelo epifenomen, ukras, ispraznu zabavu, a da čovek više i nema šanse da bude homoludens«. (Strana 284.) Kulturu moramo videti u svemu što se s nama i oko nas zbiva — ističe Šuvar u jednom razgovoru objavljenom u knjizi »Kultura od do«. »Mi sve češće govorimo o kulturi rada, kulturi ophođenja, o kulturi stanovanja, vizuelnoj, tehničkoj, prometnoj kulturi. Zapravo, sve su to parcijalni nazivi za dionice onoga što bismo mogli zvati svakidašnjicom. A to bi svakidašnjica morala biti oplemenjena ljudskim stvaralačkim načinom rada i življenja. Svako gledanje na kulturu kao poseban sektor, kao na izdvojenu i posebnu oblast, znači svojevrni tradicionalizam. Pristup kulturi kao skupu djelatnosti određenog broja profesionalaca i amatera predstavlja značajnu kočnicu progresivnom unapređivanju stanja i odnosa u društvu, naspram kulture i stanja odnosa u njoj, koji bi bili primjerni samoupravnom socijalizmu«. (Strana 16.) Kulturni sadržaji, društveni procesi i tvorevine treba da budu ugrađeni u svakoj dimenziji ljudskog života i djelovanja, a ne da budu stvar i privatnost pojedinca, jer »privatizacija o kulturi je danas najznačaj-

nija osnova i svih idejno-političkih devijacija«. (Strana 17.) Ističući da je deviza: kultura kulturnim radnicima vrlo tradicionalistička i da se u njoj kriju mnoge zamke, Šuvar smatra da nije »naš osnovni problem samoupravljanje u kulturi, nego kultura u samoupravljanju« (D.K.), odnosno uključivanje kulture u celokupne tokove društva (str. 48); oslobađanje kulture i njezino ozbiljenje »u svakodnevnici ljudskog mnoštva, jer na planu ljudske svakidašnjice nas još zarobljuju vrednote starog društva i diktati jedne građanske civilizacije koji nam pristižu u masovnoj kulturi i potrošačkom društvu«. (Strana 83.)

U poglavlju »Kulturna politika: vizija i stvarnost« autor dotiče pitanja dokidanja klasnih podela u kulturi, koje proističu iz društvene podele rada. »Kultura ne bi trebala da ima posebno zadužene ljude za nju; kultura se ne može svoditi na zbir nekih sektora ili jedan sektor. Mora se stići do toga da većina naših ljudi svoj svakidašnji život živi na kulturni način, da osnovne tekovine kulture toj većini budu dostupne, da ih ona prisvaja kroz svoj svakidašnji život: To onda znači i drugačije mesto kulture u društvenoj reprodukciji, znači i razbijanje monopola institucija i nasledene mreže kulturne difuzije, koja je sada u rukama manjine i koja ne omogućuje stvarnu demokratizaciju kulturnog života.« (Strana 161.)

I ovde, kao u nizu svojih nadahnutih, ali i besprekorno analitičkih tekstova, Šuvar se zalaže za stanje »prisvajanja« a ne »davanja«. Jedno od pitanja koje se s pravom može postaviti jeste pitanje, danas još uvek aktuelno, animacije i animatora u kulturi.

U okviru ovoga poglavlja Šuvar govori o masovnoj kulturi kao izrazu potrošačkih potreba golemih ljudskih masa koje je kapitalistički način proizvodnje preveo iz tradicionalnog autarhičnog seoskog života u gradove i još namnožio (str. 163). Tržište, komercijalizam, organizacija i manipulacija, to su svojevršni korelati masovne kulture. »Masovna kultura je, u stvari, sadržaj onoga što se nudi, kroz manipulativne sisteme i preko tržišta, toj golemoj i u takvom položaju ljudskoj masi, kao njezin duhovni svijet, kao njezina duhovna potreba. Masa traži upravo ono što joj se nudi, jer ono što joj se nudi formira njene potrebe. Ona nema ljudsku poziciju u kojoj bi igradivala svoje potrebe u smislu duhovnog života koji bi bio svakidašnji, ljudskošću oplemenjeni život. Prema tome, u najdubljem smislu, masovna je kultura način života kapitalističke civilizacije.« (Str. 163—164.) To je jedno od značenja masovne kulture koje se razmatra u ovoj knjizi. Autor s pravom ističe da se ovako shvaćena masovna kultura može razoriiti menjanjem načina proizvodnje, odnosno proizvodnje i društvenog života koji je stvaraju. Čovek mora postati subjekt i kreator kulture i svog života. Kultura, u stvari, treba da predstavlja osvajanje života, jer čovek stvara kulturu rešavajući svoje egzistencijalne probleme. Ključni problemi, dakle, ipak leže »u svijetu rada«, u oslobađanju rada, jer tek polazeći od rada kao središnjeg momenta, može se shvatiti kultura kao način života, a za ovu koncepciju je R. Vilijams rekao da je koncepcija 20. veka.

Šuvar upozorava na to da treba razlikovati pežorativno i progresivno značenje pojma »masovna kultura«, ističući pri tom da ideal ne sme biti komercijalna, masovna kultura sa svojom manipulativnom organizacijom, već *omasovljena*, demokratska i kreativnim duhom prožeta kultura.

S obzirom na to da knjiga predstavlja sintezu raznolikih tekstova, istupanja, za specijalne prilike pisanih radova, u njoj su dotaknuta mnogobrojna pitanja i problemi. Mi smo odabrali samo jedan: kulturu kao način života, jer se taj problem kao crvena nit provlači od početka do kraja knjige. Svaka kultura je način života dostupan i moguć za neku društvenu grupu, za neki način proizvodnje. Radi se samo o tome da li je u moći ljudi i da li su oni svesno spoznali da se menjaju» oni uvjeti života koji ih zarobljavaju — ističe S. Šuvar na str. 168.

Kultura nije neko standardno savršenstvo, već celoviti način života. Čuvanje duhovnog, koje je nekima tako za srce pri-raslo, od svakog dodira s materijalnim, ponajčešće je samo jedan od oblika odbrane povlašćenog položaja (Hauzer). Upravo Šuvar razobličava ovaj »magleni mišićni veo« skoro na svakoj stranici svoje knjige. Značaj ove knjige upravo se ogleda, pre svega, u prevrednovanju značajnih teza ne samo o kulturi, već i o drugim aktuelnim problemima.

Tomislav Jantol: »Socijalizam i javnost«, Centar za kulturnu djelatnost SSO Zagreb, Zagreb 1980.

Piše: Miroljub Radojković

Knjiga Tomislava Jantola pripada ediciji »Biblioteka savremene političke misli« agilnog zagrebačkog omladinskog izdavača. To je, u stvari, doktorski rad pomenutog autora, i prikazivač je dužan da napomene da je njeno izdavanje potez vredan hvala u vreme kada se u našem izdavaštvu više vodi računa o komercijalnim efektima političkih traktata nego o njihovom kvalitetu. Zbog toga, uostalom, mnoge interesantne doktorske disertacije nisu ugledale svetlost dana.